

Krajský úřad Ústeckého kraje

Velká Hradební 3118/48, 400 02 Ústí nad Labem
odbor životního prostředí a zemědělství

dle rozdělovníku

Datum: 5. 6. 2018
JID: 92343/2018/KUUK
Jednací číslo: 1710/ZPZ/2018-7/ZD-978

Rozhodnutí o udělení souhlasu dle § 54 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, k vypouštění zvláště chráněného živočicha odchovaného v zajetí do přírody a dle § 56 zákona k povolení výjimky ze zákonné ochrany zvláště chráněného živočicha

ROZHODNUTÍ

Krajský úřad Ústeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství, na základě žádosti podané dne 28. 2. 2018 Výzkumným ústavem pícninářským, spol. s r.o. a Zemědělským výzkumem, spol. s r.o., Zahradní 1, 664 41 Troubsko, IČO: 26296080 o udělení souhlasu k vypouštění zvláště chráněného druhu živočicha odchovaného v zajetí do přírody a k povolení výjimky ze zákonné ochrany zvláště chráněných druhů pro záměr „**Využití v zajetí odchovaných čmeláků k opylování kultur na území Ústeckého kraje a odchytu jedinců *B. terrestris* za účelem dalšího výzkumu**“, vydává toto rozhodnutí.

VÝROK

Krajský úřad Ústeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství (dále jen úřad), jako orgán státní správy ochrany přírody a krajiny příslušný dle ustanovení § 77a odst. 5 písm. f) a h) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen zákon), Výzkumnému ústavu pícninářskému, spol. s r. o. a Zemědělskému výzkumu, spol. s r. o., Zahradní 1, 664 41 Troubsko, IČO: 26296080 (účastníkům řízení dle § 27 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění), v souvislosti s realizací záměru „**Využití v zajetí odchovaných čmeláků k opylování kultur na území Ústeckého kraje a odchytu jedinců *B. terrestris* za účelem dalšího výzkumu**“

A) vydává souhlas v souladu s § 54 odst. 3 zákona k vypouštění zvláště chráněného živočicha odchovaného v zajetí do přírody a

B) povoluje v souladu s § 56 odst. 1 zákona **v ý j i m k u** ze zákazů ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných živočichů chráněných dle § 50 zákona. Výjimka se povoluje ze zákazu škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje chráněného druhu, konkrétně ze zákazu rušení, chytání, držení, přemísťování, dopravování, nabízení za účelem prodeje a prodávání čmeláků zemních (*Bombus terrestris*) na území v působnosti Krajského úřadu Ústeckého kraje.

Čmelák zemní je druh zařazený dle § 48 odst. 2 písm. c) zákona a vyhlášky č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona, do kategorie druhů ohrožených.

Výjimka a souhlas se udělují za splnění následujících podmínek:

1. Vypouštění budou pouze jedinci autochtonního původu pocházející z původního sběrového materiálu z České republiky.

2. Vypouštění jedinci budou v dobré zdravotní kondici, bez zranění, viditelných známek onemocnění, či jiného viditelného handicapu.
3. Během přepravy a vypouštění jedinců nedojde k ohrožení jejich zdraví a života, manipulace s jedinci bude prováděna s maximální ohleduplností.
4. Pro genetické analýzy budou odchytávány pouze dělnice nebo trubci, a to v letním, či podzimním období. Ročně bude dohromady odchyceno maximálně 30 jedinců.
5. Povolení výjimky k odchytu se vztahuje pouze na žadatelem pověřené osoby. Seznam pověřených osob, spolu s použitou metodikou a předběžným zákresem místa odchytu, zašle žadatel min. 14 dní před zahájením průzkumu Povolení odchytu se vztahuje na správní území obcí s rozšířenou působností Roudnice nad Labem, Litoměřice, Děčín, Litvínov, Teplice, Most, Chomutov, Kadaň, Žatec, Podbořany, v územní působnosti Krajského úřadu.
6. Do 31. 12. každého roku realizace záměru bude úřadu předána písemná zpráva, ve které bude uveden počet a lokalizace umístěných úlů a počet a místo odchycení jedinců za uplynulý rok.
7. Souhlas a výjimka se uděluje/povoluje na dobu pěti let od nabytí právní moci tohoto rozhodnutí.

Účastníci řízení dle § 27 odst 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění:

Výzkumný ústav pícninářský, spol. s r.o. a Zemědělský výzkum, spol. s r.o., Zahradní 1, 664 41 Troubsko

ODŮVODNĚNÍ

Dne 28. 2. 2018 podal Výzkumný ústav pícninářský, spol. s r. o. a Zemědělský výzkum, spol. s r. o. (dále jen žadatel), na úřad žádost o udělení souhlasu k vypouštění zvláště chráněného živočicha odchovaného v zajetí do přírody a o povolení výjimky ze zákonné ochrany zvláště chráněného živočicha čmeláka zemního (*Bombus terrestris*) konkrétně za zákazu chytání, držení, přepravy, přemísťování, nabízení k prodeji a prodeji různých vývojových stadií uměle odchovaných jedinců. Dnem podání žádosti bylo zahájeno správní řízení ve věci.

Žádost byla dne 28. 3. 2018 doplněna o odůvodnění, bylo přiloženo rozhodnutí Krajského úřadu Jihomoravského kraje povolující laboratorní chov čmeláka zemního, a o ukázkou záznamového deníku z chovu.

Následně úřad řízení o vydání souhlasu dle § 54 odst. 3 zákona a povolení výjimky dle § 56 odst. 1 zákona spojil usnesením s JID: 65799/2018/KUUK. Zahájení řízení ve věci bylo oznámeno všem účastníkům řízení opatřením JID: 66021/2018/KUUK. Do předmětného řízení se ve stanovené lhůtě přihlásil spolek Ústecké šrouby, z. s. (dále jen spolek), který se k řízení vyjádřil s tím, že z oznámení není zřejmé, jaký je původ odchovaných čmeláků, ani detaily plánovaného odchytu, s doporučením zabývat se zachováním genetické diverzity volně žijících čmeláků a omezit povolení pro konkrétní fyzické osoby.

Žadatel požaduje povolení výjimky pro nakládání s jedinci čmeláka zemního (*Bombus terrestris*), za účelem poskytování opylovací služby, podpory obnovy populace tohoto druhu v areálu jeho původního výskytu a výzkumu genetické diverzity čmeláků v ČR.

V České republice byl dosud zaznamenán výskyt 38 druhů čmeláků a pačmeláků, dohromady zahrnovaných do rodu *Bombus*. V současné době 25 druhů z nich náleží do některé z kategorií Červeného seznamu (Hejda et al. 2017)¹. Pro srovnání, v roce 2005 kritériím Červeného seznamu odpovídalo 16 druhů. Zvýšil se i počet kriticky ohrožených,

¹ Hejda R. et al. 2017: Červený seznam ohrožených druhů České republiky – bezobratlí. AOPK ČR

nebo vyhynulých druhů – v současné době 11 oproti 9 druhům v roce 2005. Je tedy zřejmé, že rod *Bombus*, jako celek, náleží k významně ohroženým taxonům.

Čmelák zemní (*Bombus terrestris*) je druh s poměrně rozsáhlým areálem, který zahrnuje Evropu, Malou Asii, severní Afriku a Kanárské ostrovy. Čmelák zemní je v Evropě hojně rozšířený druh, který ve svém původním areálu vytváří 9 subspecií, jež jsou přizpůsobeny místním podmínkám a liší se i svým chováním.

Význam čmeláků jako zdatných opylovačů rostlin je velký. Na rozdíl od včel létají i za chladného počasí a za deště. Úbytek čmeláků způsobený nevhodným typem hospodaření (pěstování monokultur, používání chemických prostředků, zakládání sterilních travníků, apod.) je přitom zřejmý.

K poskytování opylovací služby se čmeláci používají zejména ve sklenících. Tím je jejich pohyb ve volné přírodě omezen. Žadatel chce vypouštět čmeláky ve volné krajině a nijak neomezovat jejich rozlet. K opylovacím účelům se v Evropě nejvíce používají jedinci čmeláka poddruhu *B. t. dalmatinus* s původním areálem výskytu v jižní Evropě, případně jeho kříženci s *B. t. terrestris*, kteří jsou silnější, výkonnější, mají větší matky, než čistý *B. t. terrestris*. V případě rozšíření geograficky nepůvodního poddruhu, nebo jeho křížence, by tento mohl vytlačit původní druhy čmeláků. Vzhledem k oteplování a nástupu mírnějších zim mohou v přírodě přežít i matky poddruhů, které by v chladnějších podmínkách zimu nepřežily (Owen et al. 2016)².

Různé poddruhy čmeláka zemního se jako opylovači vysazují minimálně od první poloviny minulého století a např. v Jižní Americe se rychle rozšířili i mimo místa vysazení. Podle Rasmonta et al. 2008³ tak čmelák zemní, jako celek, není ohroženým druhem, ale spíše invazivním. Všechny poddruhy čmeláka zemního se mohou vzájemně křížit. Některé poddruhy se od sebe dají velmi těžko odlišit, a to i geneticky. Kromě vzhledu se liší i fyziologií, např. termínem diapauzy, schopností vidění, náchylností k hmyzomorce (*Nosema* sp.) a i chováním – agresivitou, velikostí kolonií, rychlostí sběru. V současnosti nejvíce chovaným poddruhem je *B. t. dalmatinus*. Někteří autoři se obávají, že v případě úniku ze skleníků, se může zkřížit s, případně nahradit původní populace druhu. K poskytování opylovací služby ve volné přírodě by tak měli být využíváni čmeláci pouze s jasným genetickým původem.

Žadatel se dlouhodobě zabývá výzkumem a laboratorním chovem čmeláků (povoleno rozhodnutím č. j. JMK 30896/2003 OŽPZ/Če), jehož režim je možno charakterizovat jako uzavřený. Chování jedinci pocházejí ze sběrového materiálu z Čech a Moravy, je tedy zajištěn autochtonní původ čmeláků. Původní čmeláci jsou odchyceni a druhově určeni, žadatel si vede podrobný deník o původu matek, geografický a genetický původ předmětných čmeláků je tedy doložen. Rodokmeny původních matek dokladující dosavadní chov i místo původu jsou zde proto důležitými podklady pro rozhodování. Legálnost jedinců je podložena povolením výjimek k odchytu čmeláků. Bude tak plněna podmínka 1 tohoto rozhodnutí.

Laboratorní chov žadatel dále rozšířil i do komerční podoby pod značkou Český čmelák (www.ceskycmelak.cz). Prodejem jedinců z původních matek se snaží zareagovat na dovoz nepůvodních jedinců ze zahraničí s nejistým původem a druhovým určením. Kromě samotného prodeje čmeláků má žadatel snahu šířit informace o čmelácích v ČR, o způsobu života a o možnostech jejich podpory mezi laickou veřejností formou populárně naučných

² Owen E. L. et al. 2016: Establishment risk of the commercially imported bumblebee *Bombus terrestris dalmatinus* – can they survive UK winters? *Apidologie* 47: 66 - 75

³ Rasmont P. et al. 2008: An overview of the *Bombus terrestris* (L. 1758) subspecies (Hymenoptera: Apidae). *Ann. soc. entomol. Fr. (n.s.)* 44 (1): 243 - 250

přednášek, článků a exkurzí přímo na pracovišti. Počet ročně prodaných hnízd je omezen, nejedná se o vyloženě komerční chov.

Úřad už výjimku k vypouštění odchovaných čmeláků žadateli jednou povolil rozhodnutím s č. j. 2595/ZPZ/2012/ZD-526, za důsledného plnění podmínek zadaných úřadem. Za dobu trvání výjimky bylo v Ústeckém kraji realizováno celkem 40 hnízd čmeláka zemního, podobný rozsah vypouštění se předpokládá i nadále.

Odbornost žadatele je doložena bohatou zkušeností na poli výzkumu, je úspěšným řešitelem několika výzkumných projektů týkajících se čmeláků a podpory jejich výskytu v přírodě (TAČR, NAZV, GAČR). Za práci v oblasti laboratorního chovu tuzemských čmeláků získal žadatel titul Vizionář 2014, který je udělován sdružením CzechInno, založeném k podpoře českého podnikání. V roce 2015 získali od Technologické agentury ČR ocenění za řešení projektu s názvem „Opylovači jako nezbytná součást zemědělské produkce“, a to jako nejlepší v kategorii Užitečnost řešení, a také Cenu budoucnosti. Kromě toho zaznamenal Český čmelák úspěch i v zahraničí, kde mu byla v Bruselu předána cena „European Bee Award“ za přínos k ochraně biodiverzity a podpoře opylovačů.

V rámci řešení projektu TAČR TH1030748 a DKRVO MZE-RO1718 je analyzována genetická informace odchycených čmeláků, identifikace k poddruhu probíhá i na základě etologie chovaných hnízd. Např. poddruh *B. t. dalmatinus*, běžně chovaný k použití na opylení kultur ve sklenicích, se vizuálně velmi podobá původnímu poddruhu *B. t. terrestris*, ale liší se svým chováním – tvoří větší, silnější hnízda, má větší opylovací aktivitu, královny nezimují. Jeho původním areálem výskytu je sever Itálie, Balkánský poloostrov, Turecko, Kavkaz. Šíření genů nepůvodních druhů čmeláků by mohlo změnit chování našich, například narušit schopnost zimování, která je v našich podmínkách nezbytná, a tím ohrozit životaschopnost původních populací v ČR.

Pro co nejbližší geografické určení a získání informací o genetické diverzitě je v záměru žadatele odchytní v každém kraji jedince čmeláka zemního a podrobit je genetické analýze. Co se týče plánovaného odchytu, standardními entomologickými metodami bude odchyceno max. 30 jedinců ročně, a to pouze dělnice a samci, na několika lokalitách mimo zvláště chráněná území v letním a podzimním období, kdy jsou hnízda již početná, nebo ve fázi zániku, a nedojde tak k ovlivnění početnosti populace druhu. Odchyt nebude zahrnovat čmeláčí matky. Lokalizace odchytu bude hlášena na úřad podle podmínky 5 a 6. Čmelák zemní (*Bombus terrestris terrestris*) patří mezi ohrožené druhy, ale v rámci čmeláků patří mezi naše nejrozšířenější. Populace čmeláka zemního v Ústeckém kraji v současnosti nevykazují známky takového stavu, kdy by omezeným odchycem byla negativně ovlivněna početnost druhu.

Podle § 56 odst. 1 zákona lze výjimku udělit jen v případech, kdy převažuje jiný veřejný zájem nad zájmem ochrany přírody, nebo v zájmu ochrany přírody. Zároveň je podle § 54 odst. 3 zákona vypouštění zvláště chráněných živočichů odchovaných v lidské péči do přírody možné pouze v případě, že nehrozí riziko zhoršení stavu volně žijící populace a jedná-li se o vypouštění v areálu původního výskytu daného druhu za účelem obnovy jeho populace nebo stabilizace či posílení populací stávajících. V rámci řízení bylo prokázáno, že je záměr v zájmu ochrany přírody, a že záměr s sebou nenesení rizika ohrožení původní populace čmeláka zemního v České republice. Z těchto důvodů úřad předmětné žádosti vyhověl a rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku.

POUČENÍ

Proti tomuto rozhodnutí mohou účastníci řízení podat podle § 81 správního řádu odvolání, ve kterém se uvede, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá a dále namítaný rozpor s právními předpisy nebo nesprávnost rozhodnutí nebo řízení, jež mu předcházelo, ve lhůtě 15 dnů ode dne jeho oznámení, a to k Ministerstvu životního prostředí, podáním učiněným u Krajského úřadu Ústeckého kraje, odboru životního prostředí a zemědělství. Za počátek lhůty se

považuje den následující po dni oznámení tohoto rozhodnutí, nejpozději však po uplynutí desátého dne ode dne, kdy bylo nedoručené a uložené rozhodnutí připraveno k vyzvednutí.

„otisk úředního razítka“

RNDr. Tomáš Burian
vedoucí oddělení životního prostředí

Rozdělovník

Účastníkům řízení dle § 27 odst. 1 správního řádu:

Výzkumný ústav pícninářský, spol. s r.o. a Zemědělský výzkum, spol. s r.o., Zahradní 1, 664 41 Troubsko

Účastníkům řízení dle § 27 odst. 3 správního řádu:

obce na území Ústeckého kraje mimo CHKO a NP

Občanským sdružením:

Ústecké šrouby, z. s., Velká Hradební 322/53, 400 01 Ústí nad Labem (DS)

vlastní